

TÜRK SOSYOLOJİSİNDE AMERİKAN SOSYOLOJİSİ ETKİLERİ (BAŞLANGIÇ DÖNEMİ)*

Köksal ALVER

ABSTRACT

This study that tries to explain the structural transformations in Turkish sociology in the 1940's through the influences of American sociology, also tends to discuss cause-effect relations of this process. The influences of American sociology on Turkish one might be handled in different periods, but our study is limited in analyzing the initial period. In this period, four Turkish sociologists Niyazi Berkes, Behice Boran, İbrahim Yasa and Mübeccel Belik Kıray were determined as pioneers and evaluated.

Keywords: American sociology, Turkish sociology, Method, Influence.

ÖZET

Türk sosyolojisinde 1940'lerden sonra gözlenen yapısal dönüşümü Amerikan sosyolojisi etkisi ile açıklamaya çalışan çalışmamız, söz konusu etki sürecinin neden ve sonuçlarını tartışmaktadır. Türk sosyolojisinde Amerikan sosyolojisinin etkilerini birkaç dönemde ele alınabileceğini iddia eden çalışmam, bu dönemlerden sadece 'başlangıç dönemi'ni çözümlenmeye çalışmakta ve kendi sınırını böylece belirlemektedir. Bu dönemde Niyazi Berkes, Behice Boran, İbrahim Yasa ve Mübeccel Belik Kıray önde olan dört sosyolog olarak görülmüş ve bu isimler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Sosyolojisi, Türk Sosyolojisi, Yöntem, Etki.

* Şubat 2001'de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen doktora tezinin özetidir.

GİRİŞ

Türkiye, sosyolojiyi, Fransa'da sistemleştirilmesinden hemen sonra bünyesine alan ilk ülkelerdendir. Batılılaşma siyasetinden dolayı Avrupa'nın hemen her alandaki durumu, özellikleri Türkiye'nin dikkatlerini çekmekte, buna dönük farkedilir bir ilgi uyanmaktadır. Bu ilgiden sosyoloji de nasibini almakta gecikmemiş ve Fransız sosyolojisiyle başlatılan diyalog önceleri bazı aydınların görüşlerinde, sistemlerinde karşılık bulmuş ve sonuçta erken bir tarihte sosyoloji üniversitede bir kürsüye kavuşmuştur. Türk sosyolojisi ikinci önemli ilişkisini ise Amerikan sosyolojisiyle kurmuş ve etki olgusuna geçerlilik kazandırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya siyasetinde ağırlığının artmasına paralel olarak Amerikan sosyolojisi de aynı şekilde önemsenmeye başlanmıştır. Bu süreçte Amerikan sosyolojisi, Türk sosyolojisince izlenmiş, önemsenmiş ve belli kalıplarla aktarılmaya çalışılmıştır.

1. AMERİKAN SOSYOLOJİSİ

Sosyolojiyi, Kıta Avrupası'nı etkilenerek kendi bünyesine taşıma çabaları Amerika'da, 1890'larla başlamış, 1900'lü yıllarda bu süreç hız kazanmış ve 1945 sonrasında ise sosyoloji kurumsallaşmasını tamamlayarak Amerikan üniversite sisteminin önemli bir disiplini haline gelmiştir. İlk sosyoloji dersi, Sumner tarafından 1875'te Yale'de verilmiştir. 1873-1892 tarihleri arasında, kolej ve üniversitelerin bünyelerinde sosyal bilim ve özelde sosyoloji hususunda düzenlenen kurslarda toplumsal gelişmenin yorumlanmasına dönük analiz yöntemleri öğretilmiş, bu analiz sonucunda toplumsal gelişmenin belirlenmesi hedeflenmiştir (McMahon, 1998). İlk bağımsız sosyoloji bölümü 1892'de Albion Small tarafından Chicago Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Kolej ve üniversitelerin müfredatlarında yer alan sosyoloji geniş bir ilgiyle karşılaşmış; sosyal problemler, aile, nüfus, ırk, şehir ve köy sosyolojisi gibi özel alanları gelişmeye başlamış ve bu alanlara ait bilgi elde edilme sürecine karşılık gelmiştir. Ancak, Amerika'da okutulan ilk sosyoloji dersleri yalnızca sosyolojik bilgiyi değil bunun yanında ahlak, toplumsal sorunlar, Sosyal Darwinizm, Hıristiyanlık övgüleri, toplumsal patolojinin çeşitli biçimlerine karşı duyulan ilgiyi de içermiştir (Coser, 1990: 305).

Amerikan sosyolojisinin kurumlaşmasında birkaç önemli faktör gösterilebilir. Bu faktörler arasında Amerikan sosyologlarının liberal ve muhafazakar oluşları, Sosyal Darwinizme inanmaları, Hıristiyanlık yüceltisi ve Avrupa teorik birikimi sayılabilir. (Odum, 1951: 44). Sosyoloji, Amerika'da toplum sorunlarının çözümünde bir rol üstlenip bilginin uygulamalı branşı olarak kendine yer edinmiştir. Sosyoloji, toplumsal problemlerin çözümünde, reform ile ıslah çabalarında kendinden yardım umulmuş, bütün bunlar da 'uygulamalı sosyoloji' dalının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toplumun sosyolojinin yol göstericiliğinde düzene sokulması çabaları Amerikalı sosyologların önemle eğildikleri bir konu olmuştur (Coser, 1990: 302).

II. Dünya Savaşı sonrasındaki dünya egemenlik ilişkilerinde Amerika'nın belirleyiciliği, Amerikan sosyolojisinin sosyoloji dünyasında öne geçmesine yol

açmıştır (Coşkun, 1997: 253 ve Turner, 1990). Bu süreçte sosyoloji toplumsal problemlerle ilgisini teorik ve akademik düzeyde tutmaya özen göstermiştir. Sosyoloji yalnızca eğitim kurumlarında değil aynı zamanda endüstride de yer almış, endüstride kullanılacak bilginin üretiminde aktif görevler üstlenmiştir.

Amerikan sosyolojisi gelişim sürecinde kendi özelliklerini de oluşturmuştur. Bu bağlamda Amerikan sosyolojisinin baskın nitelikleri şöyle sıralanabilir: (1) Pratikçilik: Sosyoloji, bir araştırma bilimi kimliğini kuşanarak toplumu inceleyip değişim ve gelişimin kanunlarını bulmaya çalışacaktır (Bierstedt, 1981: 8). (2) Psikolojik eğilim: Psikolojik eğilim sosyolojiye davranış, tutum gibi inceleme alanlarını sokmuş, bu eğilime bağlı olarak sosyal psikoloji başlı başına bir dal haline almış ve sosyolojiyle yakın ilişki içine girmiştir (Köseihal, 1962). (3) Araştırma ve ampirizm: Sosyoloji öncelikli olarak bir araştırma bilimi şeklinde kabul edilmiş, ampirik araştırma, toplumun yeniden düzenlenmesini öngören reformasyon stratejilerinin kullanımına sunulmuştur (Turner, 1990). (4) İstatistik ve nicel sosyoloji: Sosyolojik araştırmalarda istatistik başat bir yöntem olarak kabul edilmiş, bilginin elde edilmesinde istatistiksel analiz önemsenir olmuştur. Özellikle saha araştırmaları tamamıyla istatistiksel verilere dayanmış ve bunun üzerinden yorumlar yapılmıştır. (5) Mikrososyolojik yaklaşım: Mikrososyolojik yaklaşımlar 20. yüzyıla birlikte Amerikan sosyolojisinde görülmüş ve Amerikan sosyolojisinin karakteristik vasfını ortaya koymuştur (Çevik, 1994: 52).

2. TÜRK SOSYOLOJİSİNİN AMERİKAN SOSYOLOJİSİYLE İLİŞKİSİ

1930'lu yıllarla birlikte Türk siyasal yaşamında dış ilişkilerin daha çok Amerika'yla kurulur hale gelmeye başlaması, Amerika'nın Türkiye için önem kazanması ile Türk sosyolojisinde Amerikan sosyolojisine dönük bir ilginin başlaması arasında paralellik vardır. Türk sosyoloji literatüründe Amerikan sosyolojisinin yer alması bu tarihlerden sonra görülmektedir. Ancak, Amerikan sosyolojisi gerçek etkisini ve Türk sosyolojisi literatüründe yer bulmasını 1940'lı yıllarla birlikte gerçekleştirecektir. 1940 sonrası dönem Amerikan sosyolojisi için bir kurumsallaşma ve etkileme dönemidir. Bu süreçte Amerikan sosyolojisinin doğrudan Türk sosyologlarınca tanınması, yaklaşımlarının benimsenerek Türk sosyolojisine taşınması izlenmiştir. Yeni gelişmeler Amerikan sosyolojisi ve sosyal bilim anlayışının siyasal konjonktüre bağlı olarak Türk bilim hayatında baskın bir yer edinmesini doğurmuştur (Zürcher, 1998; 302). Burada, bizzat Amerikan üniversitelerinde lisans ve lisansüstü çalışma yapıp yurda dönen sosyologların büyük gayretleri söz konusudur. Bu kişiler arasında Niyazi Berkes, Behice Boran, İbrahim Yasa ve Mübeccel Belik Kıray başta gelen ve bu süreci başlatıp yaygınlaştıran isimlerdir.

1940'lı yıllar, Türk sosyolojisiyle Amerikan sosyolojisi arasındaki ilişkinin kurumsal boyuta taşındığı devreyi ifade etmektedir. Bu dönemle birlikte, Türk sosyolojisi hemen her alanda Amerikan sosyolojisiyle ilişki kurmuş ve onun yaklaşımlarını benimsemiştir. Bu ilişki Türk sosyolojisinde yöntemsel ve yapısal bir

farklılaşma yaratmıştır. Sosyolojinin, eğitim-öğretim faaliyetinin yanında daha çok araştırmaya dönük bir disiplin olduğu dillendirilmiştir. Bu oluşumun görüldüğü yer ise Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'dir. Adı geçen fakültenin felsefe bölümü içinde yer alan sosyolojik yaklaşım, kendisini Türk sosyoloji geleneğinde farklı bir yere koyarak tanımlamıştır (Kasapoğlu, 1992; 32). Türk sosyolojisindeki Durkheim-Gökalp ekolü karşısında bir alternatif olma iddiasıyla kendisini uygulamalı sosyoloji yapmakla tanımlama eğiliminde olmuştur (Durakbaşı, 1998; 109). Benimsenen sosyolojik görüş ile araştırmalarda kullanılan yöntem ve tekniklerin Amerikan sosyoloji tarzıyla örtüştüğü görülmüştür.

1960 sonrasında, Türk sosyolojisinin Amerikan sosyolojisiyle kurduğu ilişki yoğun olmuştur. Sosyolojik bakışta 'vakalara dönük sosyoloji' noktasında yeni bir eğilim gelişmiştir. Bu süreçte Amerikan sosyal bilimlerinin metodolojisi ve teorileri tercüme edilmiş ve özetlenmiştir. Ancak, hızla sahaya inilmesi ve sosyolojinin bilgi toplama noktasına çekilmesi onun daralmasını getirmiş, sosyoloji saha araştırmalarına indirgenme tehlikesiyle yüz yüze kalmıştır. Bölge araştırmaları, kentleşme çalışmaları şeklinde sosyolojik literatürde yer alan çabalar, Amerikan sosyolojisinden etkilenerek ortaya konan çalışma örnekleri olmuştur.

3. TÜRKİYE'DE AMERİKAN SOSYOLOJİSİ EĞİLİMLERİ: KİŞİLER VE ESERLER

Amerikan sosyolojisinin metodoloji ve bakış açısını benimseyip uygulayan Türk sosyologlarından hareketle Türk sosyolojisinde Amerikan sosyolojisinin etkilerini tespit etmeye çalıştığımızda, özellikle etki sürecinin *başlangıç dönemi*ni temsil ettiklerini gördüğümüz öncü dört sosyoloğumuz dikkatleri çekmektedir. Amerika'da lisans yahut lisansüstü sosyoloji eğitimi almış olmak gibi ortak yanlara sahip olan sosyologlarımızdan Niyazi Berkes, Behice Boran, İbrahim Yasa ve Mübeccel Belik Kıray, çalışmalarında Amerikan sosyolojisinin etkilerini taşımaktadırlar.

Niyazi Berkes

Türk sosyolojisinin Amerikan sosyolojisiyle ilişki Niyazi Berkes başta gelmektedir. Berkes'in çalışmaları ve eğilimleriyle Amerikan sosyolojisi Türkiye'de etki alanı oluşturabilmiş ve kendi sosyolojik tarzının temsil edilmesini sağlamıştır (Baran-Uçkun, 1999; 18). Amerikan sosyolojisi tecrübesine sahip olan Berkes'le birlikte farklı yaklaşım biçimleri sosyoloji literatürümüzde yer bulmaya başlamıştır.

Berkes, 1935 yılında gittiği Amerika'dan 1939'da Türkiye'ye döndüğünde Ankara Üniversitesi DTCF'de sosyoloji doçenti olarak göreve başlamıştır. Amerika'da Chicago Üniversitesi'nde çalışmalarını yürütmüştür. Berkes, 1940'lı yıllarda Ankara'da

o dönem Türk sosyolojisinin hakim geleneği konumundaki Durkheim-Gökalp çizgisinin dışında oluşturulan yeni sosyolojik çizginin en önemli ismi durumundadır. Yeni sosyolojik yönelim, uygulamalı/pratik sosyoloji biçiminde ortaya çıkmış ve Amerikan sosyolojisinden etkilenmiş, onun yaklaşımlarını benimseyerek Türkiye’de uygulamaya sokmuştur. Sosyolojiyi öncelikle bir araştırma bilimi olarak tanımlayan Berkes’e (Berkes, 1940) göre sosyoloji sürekli ve tekrarlanan olay, tavır ve ilişkileri, değerleri çözümlyerek, buradan hareketle toplumun genelini kuşatacak değerlendirme ve kanunlara ulaşmaya çalışan bir bilimdir (Berkes, 1942: 8). Sosyoloji toplumun bilgisine ulaşan ve bu doğrultuda yöntem ve tekniklerini geliştirmiş bir araştırma bilimidir.

Berkes’in Amerika’da edindiği sosyoloji anlayışı ve formasyonunu, onun bazı çalışmalarında görmek mümkündür. Bu bağlamda en dikkate değer çalışması 1942 yılında yayımlanan *Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma* (Berkes, 1942) adlı eserdir. Kitap, Berkes’in Amerika dönüşünün hemen sonrasında yayınlanmış olması bakımından kayda değerdir. Söz konusu çalışma, Amerikan sosyoloji anlayışının etkisiyle yaygınlaşan uygulamalı sosyoloji ve saha araştırmaları çerçevesinde anılacak ilk önemli örnek ve bir model eserdir (Özer, 1982; 287). Türk sosyolojisinde Amerikan sosyolojisinin etkisiyle yapılmış çalışmaların başında yer almaktadır.

Behice Boran

Behice Boran, Eylül 1934’te Amerika’da Michingan Üniversitesi’nde doktora başlamış ve 1938’ doktorasını tamamlayarak 1939’da Türkiye’ye dönmüştür. Aynı yıl sosyoloji doçenti olarak atandığı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde uygulamalı sosyoloji anlayışını gerçekleştirme imkanı bulmuş, Amerikan sosyolojisinden edindiği formasyonu uygulamaya başlamıştır.

Boran için sosyoloji ‘insan münasebetlerinin ve faaliyetlerinin sistemleşmesinin, bu sistemlerin değişme seyri ve şartlarını’ incelemenin bir karşılığıdır. Sosyoloji toplumda yaşayan bireylerin birbirleriyle ilişkilerini, bu ilişkilerin sistemleşmesi, hangi koşullar altında nasıl ve ne şekilde değiştiğini incelemeyi amaç edinir. Sosyoloji, tıpkı tabii bilimler gibi müsbet bir bilimdir (Boran, 1942). Boran’da sosyoloji, bir araştırma bilimi kimliğiyle öne çıkmakta ve olgulara dönük bir sosyoloji vurgusu yapılmaktadır (Kıray, 1999; 68).

Boran, kendi sosyolojik görüşünün bir yansıması olarak ortaya çıkan *Toplumsal Yapı Araştırmaları* (Boran, 1945) adlı eseriyle toplumsal yapı ve uygulamalı sosyoloji alanlarında öncü bir çalışma ortaya koymuştur (Şaylan, 1987). Eseri, Türk sosyolojisi ile Amerikan sosyolojisi arasındaki ilişkiyi çözümlenmede merkezi bir öneme sahip olup, bu yönde yapılacak çalışmaların yolunu açmıştır (Kayalı, 1994; 152). Çalışmada Amerikan sosyolojisi geleneğinin en önemli akımlarından yapısal-işlevselcilik’in etki ve yansımaları olduğu görülmektedir.

Boran'ın sosyolojik yaklaşımında Amerikan sosyolojisinin etkileri, sosyolojinin pratik bir bilim olması gerektiği görüşü ve bu görüşten hareketle toplumsal araştırma çabasına denk geldiği; sosyolojide istatistiğin kullanılması gerektiği ve bu yönde saha araştırmasının temel alan olduğu; toplumsal yapı çözümlemelerinde ise işlevselcilik yaklaşımının benimsenmesi şeklinde izlenebilmektedir.

İbrahim Yasa

İbrahim Yasa, lisans ve lisansüstü çalışmalarını Amerika'da yapmış, burada benimsediği sosyolojik tarzı Türk sosyolojisinde tatbik etmeye çalışmıştır. Tüm yapıtlarında teorik sosyolojiden ziyade uygulamalı sosyoloji anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Onun en önemli çalışmaları 1940 ve 1950'li yıllarda yaptığı çalışmalardan oluşmaktadır. Amerikan sosyolojisi etkisini üzerinde taşıyan bir sosyolog olarak 1940'lı yıllarda Ankara'da kendini gösteren uygulamalı sosyoloji çizgisine katkısı olmuştur. Yasa, ayrıca kendi dönemindeki sosyolojik yönelimini 1960'lı yıllara taşıyan ve sonraki yıllarla Amerikan sosyolojisinin etkilerinin görüldüğü başlangıç yılları arasında köprü olmuş bir isimdir. Amerika'da Missouri Üniversitesi'nde köy sosyolojisi alanında lisans ve master eğitimi almıştır. Doktorasını ise gene Amerika'da Cornell Üniversitesi'nde 1940 yılında tamamlamıştır. Master tezi *Agrarian Reforms in Mexico*dur. Doktorası ise Sosyal Psikoloji profesörü Catrell'in yanında yaptığı *A Comparative Study of Selected Attitudes of Rural and Town High School Seniors* adlı tezdır.

Yasa, Türkiye'ye dönüşünün hemen sonrasında köy sosyolojisi ve uygulamalı sosyoloji alanında araştırmalara başlar. Araştırmalarında Amerika'da aldığı sosyolojik formasyonun etkisi kendini gösterir. Çalışmaları arasında özellikle *Hasanoğlan* (1955) ve *Sindel* (1960) monografileri kayda değerdir. Yasa, sosyolojik yaklaşım tarzı itibarıyla Amerikan sosyolojisinin akımlarından işlevselcilik'i benimseyip uygulamaktadır.

Yasa, sosyolojiyi bir araştırma bilimi kimliğiyle tanımlar. Sosyoloji, toplumsal olayları inceleyerek muhtemel bazı sorunları daha önceden görme ve bunları önleme veya çözüme yollarını arayıp bulma işlevini görecektir (Yasa, 1967: 17). Amerikan sosyolojisinin en önemli özelliklerinden biri olan istatistiğin sosyolojide kullanılmasına Yasa'da da rastlamaktayız. Bir araştırma bilimi olarak sosyolojinin tanımlanması ona toplumsal yapıyı inceleme, çözümleme ve bazı sonuçlara ulaşma yolunu açmış olur. Bu bağlamda Yasa'nın temel ilgi alanlarından birisini de *toplumsal yapı* çözümlemesi oluşturur (Yasa, 1970).

Onun en çok yararlandığı, etkilendiği Amerikan sosyologlarının başında William Ogburn gelmektedir (Tüzün, 1982; 241). Yasa'nın, Ogburn'u gerek metodolojik ve gerekse toplumsal değişme kuramı noktasında izlediği söylenebilir. Amerikan sosyolojisinin çok temel bazı özelliklerini Yasa'nın çalışmalarında tesbit

etmekteyiz. Yöntem ve sosyolojiye yaklaşımında benzer bir doğrultunun söz konusu edilebileceğini görmekteyiz. Pratik sosyoloji anlayışına sahip olması, işlevselcilik'in toplum çözümlemesindeki yaklaşımını benimsemesi, istatistiği sosyolojik araştırmada temel kabul etmesinde Amerikan sosyolojisinin etkisinden bahsetmek mümkündür.

Mübeccel Belik Kıray

M. Belik Kıray, temelde uygulamalı sosyoloji anlayışını temsil etmektedir. DTCF'de yeni bir anlayışla sosyolojiye yaklaşan Boran ve Berkes'ten aldığı sosyoloji formasyonunu daha sonra doktora yaptığı Amerika'daki eğitimiyle birleştiren Kıray, Amerikan sosyolojisinin etki ve yansımalarıyla Türk sosyolojisinde kurumsallaşan uygulamalı sosyoloji tarzının önemli isimlerinden biri olmuştur. Kıray, DTCF'de Boran'ın danışmanlığında ilk doktorasını vermiştir. 1946 yılında tamamlanan tezi *Ankara'da Tüketim Normları* adını taşımaktadır. İkinci doktorasını ise Amerika'da 1950 yılında tamamlamıştır. Dolayısıyla, Kıray, Amerikan sosyolojisinin bakış ve anlayışından etkilenecek Türk sosyolojisinde yer etme imkanı bulan uygulamalı sosyolojinin kurumsallaşmasını başlatan kadrodan doğrudan etkilenen ve aynı anlayışın sürekli hale gelmesi, sonraki kuşağa aktarılmasında büyük çaba göstermiş bir sosyologdur.

Kıray, söz konusu bakış açısıyla önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bunların ilki Tüketim Normları'dır (Kıray, 1960). Tüketime sosyal boyutu ve insanlar arasındaki fonksiyonu araştırmanın temel problemini teşkil etmektedir. Kıray'ın bu çalışması, Türk sosyolojisinde sosyolojik araştırma ve sosyolojinin bir bilgi edinme alanı olarak kabul edilmesi anlayışına bir örnektir. İşlevselcilik, yaklaşım tarzı olarak kabul edilmiştir (Türkdoğan, 1977; 191). Kıray'ın diğer önemli çalışması ise *Ereğlidir* (Kıray, 1964). Kıray'ın *Ereğlisi* önceki araştırmalara birçok açıdan benzemekte ve aynı çizgiyi temsil etmektedir (Kayalı, 1994; 154). Bunun nedeni incelediğimiz tüm sosyologların uygulamalı sosyoloji anlayışına sahip olmaları ve sosyolojiyi bu formla ifade edişleridir. Ereğli araştırması, DTCF'de 1940'lı yıllarda başlatılan uygulamalı sosyoloji çizginin 1960'lardaki tipik bir örneğidir.

SONUÇ

İncelememiz, Türk sosyolojisinin gelişim sürecinden itibaren bir 'etki olgusu' ile yüze geldiğini ve dönem dönem etki kaynağının değiştiğini kabul ederek, 1940'lı yıllarda Amerikan sosyolojisinin Türk sosyolojisi üzerindeki etkileri kişiler ve eserler bağlamında tartışmayı amaçlamıştır. Amerikan sosyolojisinin etkisiyle Türk sosyolojisinde meydana gelen yapısal ve metodolojik değişim ve yönelimleri değerlendirmeyi ve bunun altında yatan sosyolojik ve siyasi/konjonktürel nedenleri aramayı amaçlayan çalışma, bir etki sürecinin oluştuğunu ve bunun sonucunda Türk sosyolojisinde başkalaşmanın yaşandığını tespit etmiştir.

KAYNAKÇA

- BARAN, Hüseyin-Gürhan Uçkun, 1999, "Niyazi Berkes", *60 Yıllık Gelenek DTCF'de Uygulamalı Sosyoloji 1939-1999* iç., Aytül Kasapoğlu, Ümit yay., Ankara.
- BERKES, Niyazi, 1942, Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma, DTCF yay., Ankara.
- BERKES, Niyazi, 1940, "Bir Araştırma İlmi Olmak Üzere Sosyoloji", *Siyasi İlimler Mecmuası*, Yıl 9, Sayı 107, Şubat.
- BIERSTEDT, Robert, 1981, *American Sociological Theory*, Academic Press, New York.
- BORAN, Behice, 1942, "Sosyoloji Anlayışında İkilik", *AÜ DTCF Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3.
- BORAN, Behice, 1945, Toplumsal Yapı Araştırmaları-İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki-, TTK, Ankara, 1945.
- COSER, Lewis A., 1990, "Amerikan Eğilimleri", Çev. A. Şenel, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* iç., Der. Mete Tunçay&Aydın Uğur, V yay., Ankara.
- COŞKUN, İsmail, 1997, "Amerika'da Sosyolojinin Teşekkülü", *Modern Devletin Doğuşu* iç., İ. Coşkun, Der yay., İstanbul.
- ÇEVİK, Dolunay, 1994, *Sembolik Etkileşim*, Belvak, Ankara.
- DURAKBAŞA, Ayşe, 1998, "Türkiye'de Sosyolojinin Kuruluşu ve Comte-Durkheim Geleneği", *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek* iç., Metis, İstanbul, 1998.
- KASAPOĞLU, Aytül, 1992, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümünün Dünü ve Bugünü", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Sosyolojinin 52. Yılı Toplantısı* iç., Der. Aytül Kasapoğlu, Sosyoloji Derneği, Ankara.
- KAYALI, Kurtuluş, 1994, *Türk Düşünce Dünyası I*, Ayyıldız yay., Ankara.
- KIRAY, Mübeccel Belik, 1999, "1940'lı Yılların Türk Sosyal Bilimcileri: Behice Boran", *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme* iç., Bağlam yay., İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel Belik, 1964, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, DPT, Ankara.

Türk Sosyolojisinde Amerikan Sosyolojisi Etkileri (Başlangıç Dönemi)

- KIRAY, Mübecel (Belik), 1960, *İstihlak Normları Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, İstanbul.
- KÖSEMİHAL, Nurettin Şazi, 1962-1963, "Avrupa ve Amerika'da Demokrasi ve Sosyoloji", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 17-18.
- MCMAHON, Sean H., 1998, "Professional Purpose and Academic Legitimacy: Ross's Social Control and The Founding of American Sociology", *American Sociologist*, Vol. 29 Issue 3.
- ODUM, Howard, 1951, *American Sociology*, Longman Inc., New York.
- ÖZER, İnan, 1982, "Niyazi Berkes", *Türk Toplum Bilimcileri 1* iç., E. Kongar, Remzi, İstanbul.
- ŞAYLAN, Gencay, 1987, "Sosyolog Behice Boran'da Yöntem", *Bilim ve Sanat*, Sayı 83.
- TURNER, R. H., 1990, "The Many Faces of American Sociology", *American Behavioral Scientist*, Vol. 33 Issue 6.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, 1977, *Çağdaş Türk Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- TÜZÜN, Sezgin, 1982, "İbrahim Yasa", *Türk Toplum Bilimcileri 1* iç., E. Kongar, Remzi, İstanbul.
- YASA, İbrahim, 1955, *Hasanoğlan Köyü'nün İçtimai ve İktisadi Yapısı*, TODAİE, Ankara.
- YASA, İbrahim, 1960, *Sindel Köyü'nün Toplumsal ve Ekonomik Yapısı*, TODAİE, Ankara.
- YASA, İbrahim, 1967, *Toplum Bilim (Ders Notları)*, AÜ SBF, Ankara.
- YASA, İbrahim, 1970, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları*, TODAİE, Ankara.
- ZÜRCHER, Erik Jan, 1998, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim yay., İstanbul.